

Küsimusleht nr. 41

Ehted (metallist ja klaasist)

1. Kuidas nimetati Teie ümbruskonnas taluinimeste poolt vanasti kantud ehteid? Andke nende rahvapärane nimetus:
kaelaskantavad (võrud, keed, helmed, kaelarahad, kodaratega rahad, paatrid jne.)?
rinnal (sõled, preesid, rinnalehed jne.)?
kätel (sõrmused, käevõrud jne.)?
puusal (keed, rõhud jne.)?
kõrvades (kõrvarõngad, kas ühes või kahes kõrvas)?
2. Kirjeldage üksikasjaliselt iga ehet, tingimata ära märkides: materjal, kuju, suurus, värvus, lisandid, kandmise koht, kandmise viis jne.
3. Kui ehetel esinesid mustrid, siis märkida mis tehnikas oli muster (graveeritud, voolitud jne.)? Kas muster oli geomeetriline (mitmesugustest joontest kirjad, sõõrid, kuusnurgad, tähekujud jne.) või taimornament (lehed, lilled, väädid)? Missugused mustrid (kirjad) olid vanemad? Kas oli mustreid ja missuguseid, millel teati olevat mingi tähendus või mõju (näit. õnnetoov, tervendav jne.)?
4. Missuguseid helmeid tunti Teie pool ja kuidas neid nimetati (helmed, pauad, krõllid, krellid, sorapärlid e. sorakesed, piiprellid, kudrused jne.)?
Kirjeldage lähemalt, missugused olid ühe või teise nimetuse all tuntud helmed.
5. Missuguseid helmeid nimetati „kaubahelmesteks” ja mis teatakse „kaubahelmestest” üldse? (Nende täpne kirjeldus, kandmine, kasutamine jne.).

6. Kus ja kuidas hoiti ehteid? Kas karbis, rätis või mujal ja kus ruumis?
7. Kas kanti pitsatsõrmuseid? Kes kandsid? Missugune muster või mis kujutus oli pitsatil? Kas ja missugune tähendus oli pitsatil?
8. Kas kanti laulatussõrmuseid? Kes kandsid (kas talurahvas või mõisaametmehed)? Missugused ja millest olid laulatussõrmused? Millal neid hakati kandma?
9. Kas ja missuguste ehte kinkimine oli kombeks, mis puhul ja kes kinkis? Missuguseks puhuks osteti endale uusi ehteid?
10. Kas vanu talurahva ehteid kandsid ainult taluinimesed või ka mõisakäsitöölised ja mõisateenijad? Kas selliseid ehteid kandsid ka mõisnikud või linlased?
11. Kas teatavad ehted ja millised, olid tarvitusel juba kaugetes mälestustes või on andmeid mõnede ehte kandmisele tuleku aja ja põhjuste kohta? Kelle kaudu või eeskujul tulid tarvitusele uut moodi ehted?
12. Missuguseid ehteid kandsid mehed? Neiud? Naised? Kas viimastel oli ehteid, mida ainult nemad kandsid? Kas oli vahe jõukama ja vaesema talurahva ehte vahel ja milles see avaldus? Kas vahe seisis materjalis, suuruses või hulgas, Kui vanalt hakkasid neiud või poisid ehteid kandma? Kas ja missuguseid ehteid anti kaasa-varaks?
13. Kunas kanti ehteid? Kas ehteid kanti ainult pidu- ja tähtpäevadel, või oli ka siisuguseid, mida kanti igapäev? Kas mõneledeks puhkudeks oli eriehteid? Milliseid? Kas töö juures oli ehteid?
14. Kas ehte kandmisega oli ühenduses mingeid usu- või ebausukombeid ja kui oli, siis milliseid ja missuguste ehetega? Kas ja missugustel ehetel oli kaitsev tähendus? Kas on teateid ehetega arstimisest või ennustamisest? Millistega arstiti või ennustati, kuidas ja mida?
15. Kas on teateid ehte kandmise keelu või ettekirjutuste kohta mõisnike või kiriku poolt?
16. Kust ehted saadi? Kas lasti valmistada või osteti? Kunas, kust ja kellelt? Kui on teada, siis missugusest linnast, milliselt laadalt jne.?

17. Kui mäletatakse ehte valmistajaid (näit. külaseppi, kes sellega tegelesid), siis kirjutage nende nimi, elukutse, elukoht jt. andmed?
18. Kas oli mõnede ehte jaoks eri meistreid või tegi üks meister iga liiki ehteid?
19. Kas on teada mitmesuguste ehte valmistusviise? Kas on teada missuguseid tööriistu kasutati ehte valmistamisel? Kas leidub veel kellelgi tähendatud tööriistu?
20. Kui kallid olid ühed või teised ehted? (Kas oli hinnavahe linnast ostetud, maal tehtud või rändkaupmeestelt ostetud ehte vahel)?
21. Kas ehte eest tasuti rahas või natuuras? Kui natuuras, siis millega? Kui palju tasuti ühe või teise ehte eest?
22. Kas on teateid selle kohta, et ehte ostmiseks müüdi loom või mõni praktiline asi? Mis oli selle tõukeks?
23. Kas on mälestusi ehte väärtuse võrdlemisest muude esemetega? Millistega ja millises vahekorras?
24. Millal hakkasid vanad ehted kaduma? Miks? Kes jätsid kõigepealt ja kes viimastena vanade ehte kandmise maha?
25. Kuhu jäid vanad ehted? Kas müüdi (kellele?) või sulatati ümber?
26. Kas tunti metalliga (naastudega, litritega, kardlõngaga jne.) või helmestega rõivaste kaunistamist? Kuidas nimetati selliseid kaunistusi või helmeid? Kuidas kaunistati (kas kooti sisse, õmmeldi peale jne.) Milliseid rõivaosi kaunistati selliselt? Kas kaunistajateks olid eri käsitöölised (linnas, mõisade juures või mujal)? Kes? Või tehti seda talus? Kust seda õpiti?
27. Kas on teateid või mälestusi erisugustest õõnsatest, keskelt hingedel lahtikäivatest helmestest? Mis hoiti nende helmeste sees? Kus neid helmeid kanti? Kirjeldage eset täpsemalt, samuti seosesolevaid mälestusi. Kuidas nimetati selliseid helmeid? (Haiso kuõpid, haiso nõõbid jne.).
28. Kas laenati ehteid, missuguseid ja mispuhul? Kes olid laenutajad ja kes laenajad? Kas see nähe oli harukordne või harilik? Kuidas

vaadati laenutamise peale, kas selle kohta mäletatakse kõnekäände
või iseloomustavaid lugusid?

29. Kas mäletatakse rahvalaule, vanasõnu, kõnekäände või jutte, mis
iseloomustaksid endisaegseid ehteid, nende valmistamist, hankimist
ja kandmist? Pandagu kirja täpne tekst.

